

PEDAGOGNING INDIVIDUAL NUTQINI RIVOJLANTIRISH: ZAMONAVIY TA'LIMDA KASBIY MAHORAT KO'ZGUSI

Turdibekova Risolat Shermatovna

Toshkent arxitektura-qurilish universiteti

"O'zbek va xorijiy tillar" kafedrasi katta o'qituvchisi

risolatshermatovna@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'qituvchining individual nutqi uning kasbiy faoliyatining ajralmas qismi sifatida tahlil qilinadi. Pedagogik nutqning o'quv jarayonini shakllantirishdagi roli, o'quvchilar tomonidan materialning o'zlashtirilishiga ta'siri va nutq madaniyatini yuksaltirish usullari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy axborot jamiyatida o'qituvchi muloqot uslubiga qo'yiladigan talablar va nutqni rivojlantirishning psixologik asoslari ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik nutq, individual nutq, nutq madaniyati, kommunikativ kompetensiya, diksiya, intonatsiya, ritorika, ta'lim samaradorligi.*

Аннотация: *В статье анализируется индивидуальная речь учителя как неотъемлемая часть его профессиональной деятельности. Освещена роль педагогической речи в формировании учебного процесса, ее влияние на усвоение материала учащимися и методы повышения культуры речи. Рассмотрены также требования к стилю общения педагога в современном информационном обществе и психологические основы речевого развития.*

Ключевые слова: *педагогическая речь, индивидуальная речь, культура речи, коммуникативная компетенция, дикция, интонация, риторика, эффективность образования.*

Abstract: *This article analyzes the individual speech of a teacher as an integral part of his professional activity. The role of pedagogical speech in shaping the learning process, its impact on the assimilation of material by students, and methods for improving speech culture are highlighted. Also, in the modern Information Society, the teacher considered the requirements for the style of communication and the psychological basis for the development of speech.*

Keywords: *pedagogical speech, individual speech, speech culture, communicative competence, diction, intonation, rhetoric, educational effectiveness.*

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimini takomillashtirish va o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirish eng dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Pedagogik jarayonning muvaffaqiyati ko'p jihatdan o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqot sifatiga bog'liq.

O'qituvchining nutqi nafaqat bilimlarni uzatish vositasi, balki o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishning asosiy omilidir.

O'qituvchining individual nutqiy rivojlanishi uning kasbiy kompetensiyasini belgilab beradi va o'quvchilar oldidagi nufuzini oshiradi. Biroq, amaliyotda ko'plab pedagoglarning nutqiy ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmagani kuzatiladi. Shu bois, o'qituvchining o'ziga xos nutq uslubini shakllantirish va uni doimiy ravishda takomillashtirib borishi zamonaviy ta'lim talabidir.

O'qituvchining individual nutqi: tushuncha va mohiyat

O'qituvchining individual nutqi — bu uning til ko'nikmalari, shaxsiy fazilatlari va kasbiy tajribasining o'ziga xos kombinatsiyasi bo'lib, u talabalar, hamkasblar va ota-onalar bilan muloqot qilish uslubini belgilaydi. Bu tushuncha faqatgina so'zlar to'plami emas, balki og'zaki va og'zaki bo'lmagan (imo-ishora, yuz ifodasi) muloqot elementlari, intonatsiya, nutq tezligi va stilistik xususiyatlarni qamrab oluvchi murakkab mexanizmdir.

Nazariy jihatdan o'qituvchi nutqini ikki xil yondashuv asosida ko'rib chiqish mumkin:

Lingvistik yondashuv: Bunda so'zlarni tanlash, grammatik tuzilmalar va uslubiy vositalarning o'quvchi idrokiga ta'siri o'rganiladi. Masalan, metafora va majoziy iboralar materialni qiziqarli qilsa, haddan tashqari rasmiylik tushunishni qiyinlashtirishi mumkin.

Psixologik yondashuv: O'qituvchi nutqining o'quvchilar hissiy holati va motivatsiyasiga ta'siriga e'tibor qaratiladi. Ijobiy til va ishonch muhitini yarata oladigan pedagog o'quvchilar faolligini sezilarli darajada oshiradi.

Nutqiy rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar

Pedagogning individual nutqi shakllanishiga bir qator ichki va tashqi omillar ta'sir ko'rsatadi:

Psixologik omillar: O'qituvchining hissiy intellekti, o'ziga bo'lgan ishonchi va empatiya (hamdardlik) qobiliyati uning muloqot uslubini belgilaydi. Yuqori hissiy intellekt o'quvchilar ehtiyojlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Ijtimoiy-madaniy omillar: Jamiyatdagi madaniy an'analar, ta'lim standartlari va muloqot me'yorlari o'qituvchidan o'z nutqini muayyan muhitga moslashtirishni talab qiladi. Turli hududlarda nutq xatti-harakatlari turlicha bo'lishi mumkin.

Pedagogik usullar: Loyihaviy o'qitish yoki o'yin texnologiyalaridan foydalanish nutqning faol muloqot vositasi sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kasbiy yo'nalish: Matematika o'qituvchisi ko'proq aniq terminologiyaga tayansa, san'at sohasi vakili hissiy va ifodali muloqot uslubini afzal ko'radi.

O'qituvchi nutqini takomillashtirish usullari va texnikalari

O'qituvchi o'z shaxsiy nutqini rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlarda muntazam ishlashi lozim:

Diksiya va intonatsiya ustida ishlash: Nutqning aniq (tushunarli) bo'lishi va ohangdorligi tinglovchi e'tiborini ushlab turish uchun muhim.

Notiqlik san'atini o'rganish: Fikrlarni mantiqiy, izchil va ta'sirchan ifoda etish ko'nikmalarini shakllantirish.

O'z-o'zini tahlil qilish: Video darslarni tahlil qilish, kundalik yuritish yoki hamkasblar bilan tajriba almashish orqali nutqdagi kamchiliklarni aniqlash va tuzatish.

Interaktiv muloqot: Faol tinglash, savol-javoblar va munozaralar orqali talabalar bilan hissiy aloqa o'rnatish.

Zamonaviy sharoitda o'qituvchi o'z nutqini nafaqat sinf xonasida, balki raqamli muhitda ham rivojlantirishi kerak. Multimedia taqdimotlari, onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlar o'qituvchidan moslashuvchanlikni talab qiladi.

Nutqiy rivojlanishning ta'lim sifatiga ta'siri

Individual nutqning rivojlanishi nafaqat dars o'tish sifatini yaxshilaydi, balki o'qituvchini o'quvchilar nazarida xarizmatik va ishonchli shaxsga aylantiradi. O'qituvchi o'z nutqini o'quvchilarning yoshi, qiziqishlari va tayyorgarlik darajasiga qarab moslashtira olishi (adaptatsiya) inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish imkonini beradi.

Har bir dars o'qituvchi uchun o'z muloqot qobiliyatini sinash va yaxshilash imkoniyatidir. Nutq madaniyati yuqori bo'lgan pedagog o'quvchilarni nafaqat bilim bilan boyitadi, balki ularni ilhomlantiradi va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini so'ndirmaydi.

Xulosa

O'qituvchining individual nutqi — bu statik holat emas, balki doimiy o'zgarib va rivojlanib boruvchi jarayondir. Zamonaviy pedagog nafaqat o'z fanining bilimdoni, balki mohir notiq va psixolog ham bo'lishi lozim. Nutqiy mahoratni oshirish o'qituvchining kasbiy o'sishiga, shaxsiy kamolotiga va pirovardida ta'lim samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tizimida pedagogning o'ziga xos va ta'sirchan nutqi muvaffaqiyatli faoliyatning eng muhim kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Guljan Azizbekovna Anarbekova, Og'zaki nutqni rivojlantirish tamoyillari, Toshkent 2021-813b.
2. G'ulomov A., Qobilova B. Nutq o'stirish mashg'ulotlari. O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. - Toshkent: O'qituvchi, 1995. - 160 b.
3. Ismoilov, Erkin Mengnimurotovich, Nutq va uning psixologik jihatlati, Toshkent 2022.-756b
4. Jalolov J. "Pedag"Pedagogik aloqa va nutq madaniyati", Toshkent 2023.-93b.

5. Karimov M. Nutq rivojlantirishning innovatsion usullari, 2019.Toshkent 15b.
6. Mahmudov N. O'qituvchi nutqi madaniyati. - Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi, 2007. - 190 b.
7. Qurbonov T. "Nutq texnikasi", Toshkent 2008.-221b.

